

SPRIEVODCA MLADÉHO GÉNIA

KEN
JENNINGS

Ilustroval Mike Lowery

STAROVEKÝ EGYPT

Sprievodca mladého génia: Staroveký Egypt

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.fragment.sk
www.albatrosmedia.sk

FRAGMENT

Ken Jennings

Sprievodca mladého génia: Staroveký Egypt – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

STAROVEKÝ EGYPT

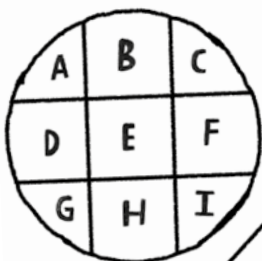
NAPÍŠAL **KEN JENNINGS**

ILUSTROVAL **MIKE LOWERY**

FRAGMENT

OFICIÁLNA ŠIFRA MLADÝCH GÉNIOV

Pomocou tohto kľúča
vylúštíte odpovede
v knihe!

Ken Jennings: Ancient Egypt
Text copyright © 2015 by Ken Jennings
Illustrations copyright © 2015 by Simon & Schuster, Inc.
Published by arrangement with Little Simon,
An imprint of Simon & Schuster Children's Publishing Division
All rights reserved.

Translation © Janka Nagyová, 2024
Slovak edition © Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2024

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie
kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme
alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

Prvé slovenské vydanie
Vydalo vydavateľstvo Fragment v roku 2024 v spoločnosti Albatros Media Slovakia, s. r. o.,
so sídlom Mickiewiczova 9, Bratislava, Slovenská republika.

Číslo publikácie 3 119
Zodpovedná redaktorka Simona Petková
Technický redaktor Tomáš Krejčířík

Z anglického originálu *Ken Jennings' Junior Genius Guides: Ancient Egypt*,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Little Simon, an imprint of Simon & Schuster Children's
Publishing Division, New York, 2015, preložila Janka Nagyová.
Jazyková redaktorka Martina Korbová
Sadzba ITEM, spol. s r. o., Bratislava

Cena uvedená výrobcom predstavuje nezáväznú odporúčanú spotrebiteľskú cenu.

Objednávky kníh:
www.albatrosmedia.sk

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-4075-3
ISBN e-knihy 978-80-566-4090-6 (1. zverejnenie, 2024) (ePDF)

ALBATROS MEDIA

OBSAH

ÚVOD	4
PRVÉ OBDOBIE	6
DRUHÉ OBDOBIE	24
PRESTÁVKA	43
TRETIE OBDOBIE	50
VÝTVARNÁ VÝCHOVA	72
ŠTVRTÉ OBDOBIE	78
OBED	100
PIATE OBDOBIE	104
HUDOBNÁ VÝCHOVA	125
ŠIESTE OBDOBIE	128
SIEDME OBDOBIE	141
ZÁVEREČNÝ TEST	
MLADÉHO GÉNIA	153
ODPOVEDE	158
DOMÁCA ÚLOHA	159
POSLEDNÉ ZVONENIE	160

ÚVOD

Em hotep nefer! Tak toto, drahí moji, je pozdrav, ktorý znamená „Mier s tebou!“. Nepredpokladám, že by ste tomu hneď rozumeli, pretože som použil jazyk, ktorým sa na Zemi nehovorí už celé stáročia.

Som profesor Jennings a vezmem vás na cestu do minulosti. Pozrieme sa spolu do údolia rieky Níl pred 5 000 rokmi a povieme si niečo o živote jednej z najväčších civilizácií v dejinách ľudstva: starovekom Egypte! Kým väčšina ľudí inde vo svete v tom čase žila ešte v jaskyniach a chatrčiach, Egypťania už poznali geometriu, písmo, ba dokonca zubnú pastu, nehovoriac o tom, že stavali kamenné stavby vysoké 50 poschodí!

Ako to robili? Ako žili? A kam sa podeli?

Som rád, že sa pýtate, pretože zásada správneho mladého génia znie: *Semper quaerens*. A to znamená „vždy zvedavý“.

Začnime sľubom mladého génia! Zdvihnite dva prsty ako pri prísaha, pozerajte sa pri tom na portrét Alberta Einsteina a opakujte po mne:

Ja, mladý génius, slávnostne sľubujem,
že budem klásť otázky, hľadať odpovede,
ňuchať, snoriť a objavovať. Celý život
budem hladný a smädný po nových
vedomostiach a všetky objavy venujem
ľudstvu, aby z nich mali úžitok nielen
géniovia ako ja, ale všetci.

ČIERNA KRAJINA

... Ocitli sme sa v roku 3500 pred n. l., na samom konci doby kamennej. Tu je niekoľko vecí, ktoré ľudia v tom období ešte nepoznali:

Bronz

Písmo

Koleso

Na svete žilo menej ako 15 miliónov ľudí. Dnes žije približne toľko ľudí len v americkom meste Los Angeles a na jeho predmestí. Ale v roku 3500 pred n. l. žilo toľko ľudí *na celom svete*.

Aj Trója padne až o 2 000 rokov. Vikingovia prídu až o 4 000 rokov. Nemusím ani pripomínať, že v dobe,

do ktorej sme sa vrátili, sa ešte nenarodili ani vaši rodičia, ani učitelia, takže dnes večer si nemusíte písať nijaké domáce úlohy!

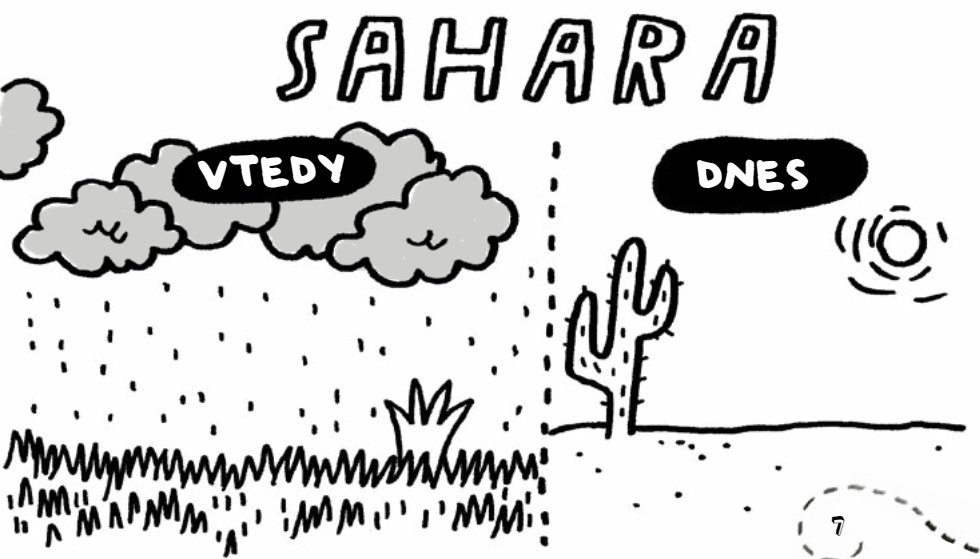
SUCHO, SUCHO A NIČ, LEN SUCHO

Povedzme, že sme sa vrátili v čase a premiestnili sa aj v priestore. Takže sme teraz v Afrike na najhorúcejšej púšti sveta – Sahare.

Lenže Sahara nebola vždy púšťou. Pred viac než 5 000 rokmi by ste tu našli úplne inú Saharu.

V tom čase to bola trávnatá step. Vďaka monzúnom, ktoré viali od Stredozemného mora, a topiacim sa ľadovcom z doby ľadovej tam často a výdatne pršalo.

POHĽADAJ, čo to je!

Lenže potom, niekedy okolo roku 4000 pred n. l., sa všetko zmenilo. Prestalo pršať, tráva zvädla, jazerá a rieky vyschli. Vietor dul, víril zem, na ktorej nerástla tráva, odnášal ju preč a nechával pod ňou len vriaci piesok.

V podstate všetci ľudia buď odišli, alebo zahynuli.

RIEČNY HRDINA

Náš príbeh sa tým však nekončí. Veď to by bol ten *najhorší* výlet do minulosti v histórii.

Je načas zoznámiť sa s hlavnou postavou nášho príbehu, niekým, kto sa postaral o to, aby vôbec vznikla nejaká egyptská civilizácia. Nie je to kňaz, faraón ani žiaden z tých bohov s čudnou zvieracou hlavou. Je to... rieka!

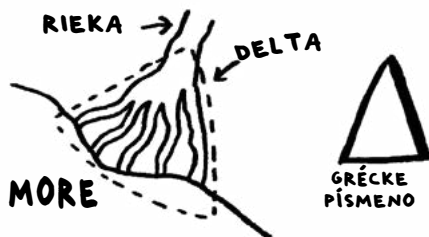

Níl je jedna z najdlhších riek sveta. Steká z vysokých hôr v Rwande, vinie sa pozdĺž viac než polovice Afriky a nakoniec sa vlieva do Stredozemného mora. Je o 6 437 km dlhší ako hranica medzi USA a Kanadou.

MIMOCHODOM...

Dlho platilo, že Níl je najdlhšia rieka sveta. Ale v roku 2001 skupina vedcov z National Geographic vyšla na sopku v pohorí Ánd v Južnej Amerike, kde objavila nový prameň rieky Amazon. Takže to dnes vyzerá tak, že Amazonka vďaka no-voobjavenému prameňu predbehla nílsky rekord o nejakých 100 míľ, čo je necelých 161 km.

Na poslednom asi 160-kilometrovom úseku na svojej ceste do mora sa Níl rozlieva do siete menších riek, ktorá vyzerá ako trojuholník, teda tvar, aký má grécke písmeno delta. Preto sa takému územiu hovorí riečna delta.

V tom čase bola Sahara ešte krásna a zelená a nílaska delta bola taká močaristá, že sa jej každý

radšej oblúkom vyhol. Keď púšť začala vysychať, začali sa pozdlíž rieky smerom k moru presúvať kočovní lovci. Nílske údolie sa postupne premenilo na celkom parádne miesto, kde sa oplátilo žiť.

„Celkom parádne“ je možno prehnané označenie. Egypťská púšť mala svoje výhody aj nevýhody.

NEVÝHODY

Piesok bol plný jedovatých škorpiónov a hadov.

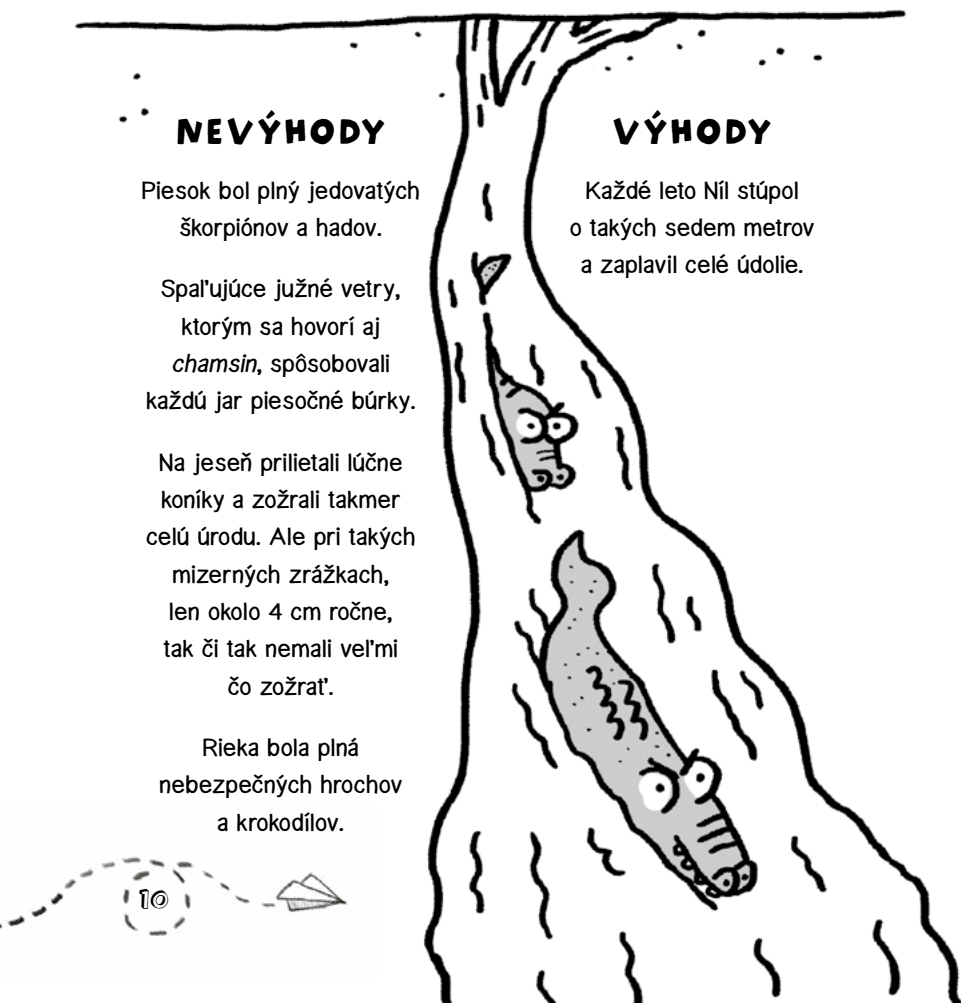
Spal'ujúce južné vetry, ktorým sa hovorí aj *chamsin*, spôsobovali každú jar piesočné búrky.

Na jeseň prilietali lúčne koníky a zožrali takmer celú úrodu. Ale pri takých mizerných zrážkach, len okolo 4 cm ročne, tak či tak nemali veľmi čo zožrať.

Rieka bola plná nebezpečných hrochov a krokodílov.

VÝHODY

Každé leto Níl stúpol o takých sedem metrov a zaplavil celé údolie.

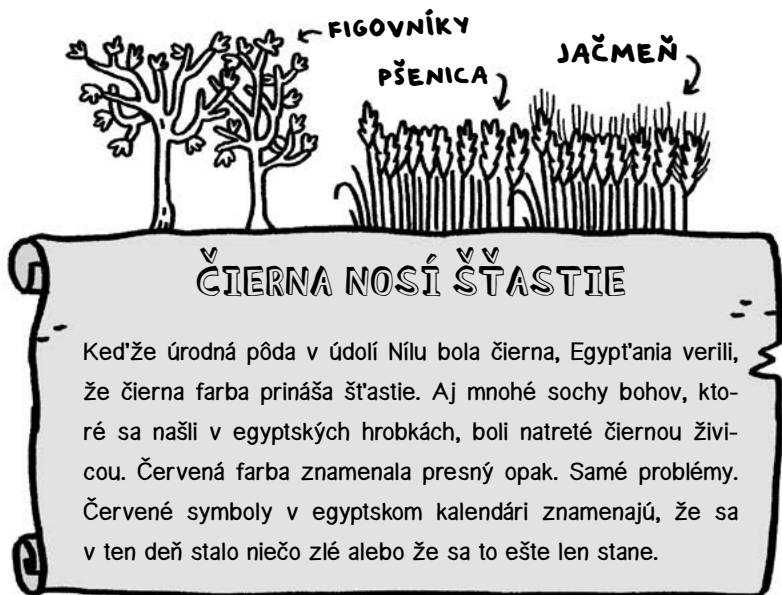

Áno, presne tak! Život v Egypte bol taký ťažký, že to najlepšie, čo sa ľuďom mohlo stať, bola – potopa!

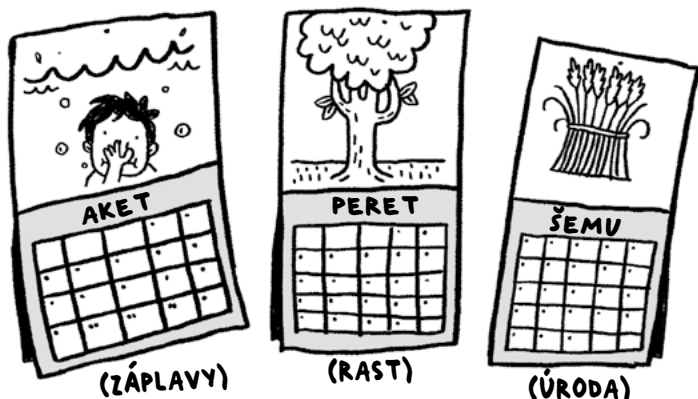
To vám musím vysvetliť.

KEĎ JE POTOPA DAR

Každý rok v júni sa Níl vylial z koryta. Keď potom voda zase opadla, zostali po nej nánosy čierneho bahna. V tejto úrodnej pôde rástli datľovníky a figovníky a roľníci v nej pestovali pšenicu a jačmeň. Starí Egyptania nazývali túto oblasť *Kemet*, čo znamená Čierna zem. Na niektorých miestach bola široká len poldruha kilometra. Všetko ostatné bol nekonečný piesok – *Dešret*, čiže Červená zem.

Záplavy boli to jediné, čo umožnilo život v starom Egypte. Starovekí Egypťania poznali len tri ročné obdobia:

Egypťania netušili, že hladina Nílu stúpa preto, lebo v horách severnej Afriky sa topí sneh. Vlastne o snehu nikdy ani len nepočuli. Verili, že záplavy vyvoláva plač bohyně.

Približne raz za päť rokov Níl nepriniesol dostatok úrodného bahna a vtedy nastal hlad. Egypťskí kňazi dostali úlohu postarať sa o výdatné letné záplavy a k svojim povinnostiam pristupovali s plnou vážnosťou. Pozorovaniami zistili, že záplavy sa začínajú, keď sa na nočnej oblohe tesne pred svitaním objaví hviezda Sírius. Vymysleli aj takzvané nílometre – palice, pomocou ktorých merali výšku záplav.

Dá sa teda povedať, že záplavy prispeli aj k rozvoju vedy v Egypte.

Počas niektorých rokov boli záplavy také intenzívne, že zmietli z povrchu celé dediny aj polia. Mestá museli spojiť sily a vybudovať hrádze, aby udržali Níl v koryte, a sieť kanálov, ktoré z neho odvádzali vodu na iné miesta, ktoré bolo treba zavlažovať. Záplavy tak pomohli zjednotiť Egypt.

**TOTO JE
PRIVELA**

**TAK
AKURÁT**

MIMOCHODOM...

V šesťdesiatych rokoch minulého storočia Egypt vynaložil asi miliardu amerických dolárov na stavbu Asuánskej priehrady. Najväčšia sypaná hrádza na svete je vysoká 111 metrov a dlhá 3 830 metrov. Je na nej vybudovaná vodná elektráreň, ktorá zavlažuje a chráni pred suchom veľké oblasti. Po tisícikach rokov ukončila každoročné záplavy v povodí Nílu.

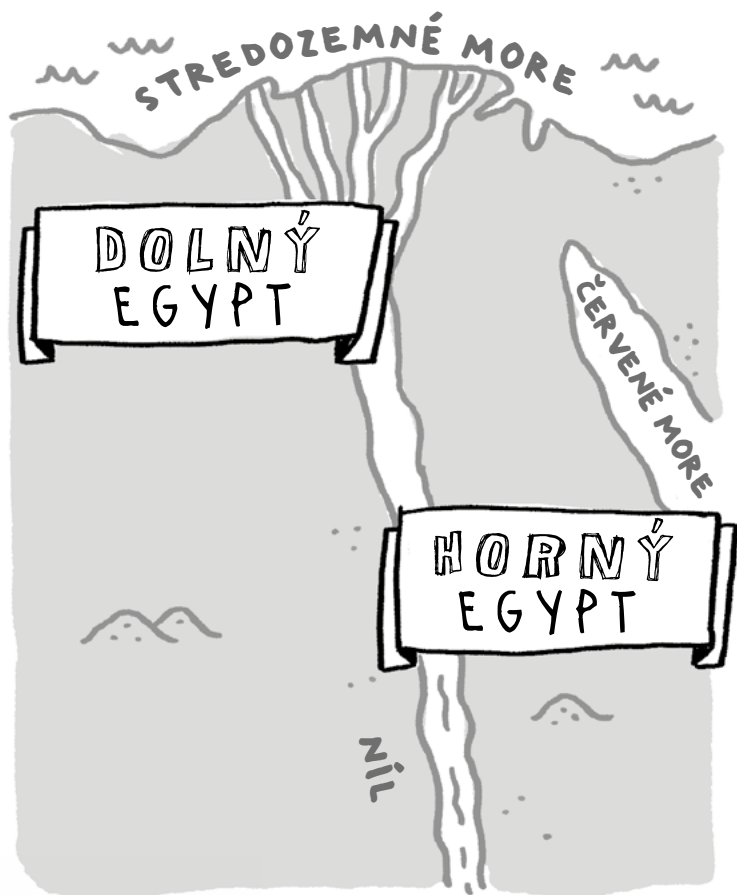
HORE JE DOLE

Níl aj Sahara, rieka a púšť, pomohli Egyptu izolovať sa od zvyšku Blízkeho východu. Kto sa vybral dolu po prúde, narazil v delte rieky na nepriechodné

**TOTO
JE MÁLO**

močiare. Kto sa vybral proti prúdu, narazil na vodopády a divoké nebezpečné prúdy. Vďaka tomu sa Egypťanom darilo žiť nerušene v izolácii pred vonkajším svetom. Aj preto bola ich kultúra taká jedinečná a fascinujúca.

Na začiatku však nebol len jeden Egypt, ale dva.

Nejde vám do hlavy, že Dolný Egypt je hore a Horný Egypt je dole? Lahká pomoc: obráťte si knižku hore nohami.

Tie názvy, milí moji, sa totiž odvíjajú od *nadmorskej výšky*! Horný Egypt leží vyššie v horách, čiže hore, kým Dolný Egypt je oveľa bližšie k hladine mora, a teda leží dole.

Mnohí egyptskí kartografi však kreslili mapy s Horným Egyptom na severe a Dolným na juhu. Teda presne naopak oproti tomu, ako to robíme dnes. Egyptania na to išli zdravým sedliackym rozumom: rieka tečie dolu, a tak aj Dolný Egypt musí byť dole, hoci na mape je hore... Keď potom egyptské vojská v roku 1525 pred n. l. napadli Sýriu, vojaci boli *totálne na nervy* z toho, že niektoré rieky tečú „naopak“, čiže zo severu na juh. Boli z toho takí vykoľajení ako my, keby sme videli rieku tiecť hore kopcom.

KVÍZ

V Sýrii zaujal vojakov ešte jeden nevidaný úkaz: Z oblohy padal Níl! Uhádnete, čo takto opísali?

SPOJME SILY

Okolo roku 3100 pred n. l. sa Horný a Dolný Egypt zjednotili a vytvorili spoločnú ríšu. Podľa egyptských legiend sa o to zaslúžil hrdinský kráľ Meni.

Vládca Horného Egypta mal bielu korunu s hlavou supa (stelesnenie bohyně Nechbet).

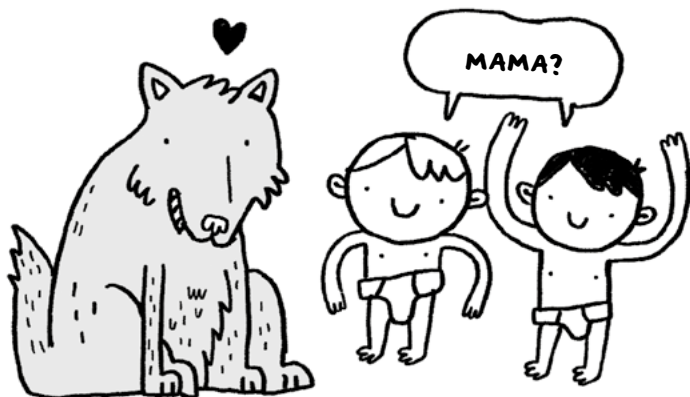

Vládca Dolného Egypta nosil na hlave červenú korunu, na ktorej bola kobra (stelesnenie bohyně Vadžet).

Vládcovia spojeného Egypta potom spojili aj koruny a nosili tak impozantnú superkorunu s kombináciou supu a kobry – Sechmeti, čo znamená „dva ja mocní“.

Meni ako zakladateľ Egypta možno ani nebol naozajstný kráľ, skôr postava z legendy. Asi ako bratia Romulus a Rémus, ktorí podľa povesti založili mesto Rím.

**UMELCOVA PREDSTAVA
MOCNÉHO KRÁĽA**

Kráľ, ktorý naozaj zjednotil Egypt, bol pravdepodobne chlapík menom Narmer, známy aj pod prezývkou „Útočný sumec“.

Meni alebo Narmer (alebo sumec) po zjednotení Horného a Dolného Egypta vládol najväčšej zjednotenej ríši sveta. Stal sa najmocnejším mužom svojej doby.

MIMOCHODOM...

Podľa jednej legendy raz na Meniho počas lovu zaútočili vlastné psy. V zúfalej snahe ujsť pred nimi skočil na chrbát krokodílovi v rieke a ten s ním odplával do bezpečia.

Z vďačnosti krokodíliemu bohu dal potom postaviť veľké mesto Krokodilopolis, kde sa každý mohol klaňať posvätným krokodílom ozdobeným šperkami.

Na tejto informácii je podľa mňa najlepšie to, že starí Egypťania mali mesto, ktoré sa volalo Krokodilopolis. To je podľa mňa fakt super! Skúste to vysloviť niekoľkokrát nahlas: Krokodilopolis. Dobré, nie?

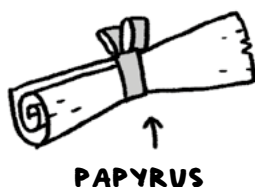
DARY NÍLU

Grécky dejepisec Herodotos povedal, že Egypt je „dar Nílu“, pretože za celú svoju existenciu a civilizáciu vďačil práve rieke. Mimochodom, Níl je grécke slovo. Egypťania mu hovorili jednoducho *Iteru*, čo znamená iba „rieka“. Úplne im to stačilo, pretože pre nich to bola jediná rieka na svete.

Ako sa Egypt rozvíjal a rástol, Níl naďalej zásoboval jeho obyvateľov darmi.

Na púšti, kde nerastú žiadne stromy, sa nedá stavať z dreva. Egypťania problém vyriešili tak, že piekli hlinené koláče, ako keď deti pečú pieskové bábovky. Vo vakoch zo zvieracej kože nosili z Nílu obrovské množstvá bahna a hlíny, pridali slamu a štrk, zamiešali, naliali do drevených foriem a piekli na horúcom egyptskom slnku. Asi po mesiaci z mäkkej zmesi vznikli tvrdé hlinené tehly, z ktorých Egypťania stavali všetko od najmenších roľníckych domov až po niektoré faraónske chrámy.

V plytkých vodách popri brehoch Nílu rástla vysoká trstina *Cyperus papyrus*. Ako si povieme neskôr, Egypťania z nej vyrábali tenký plochý materiál, na ktorý písali. Aj slovo papier pochádza z názvu tejto rastliny. Papyrus – papier. Trstina však bola užitočná aj iným spôsobom. Chudobní jedli jej korene a vyrezávali z nich misky. Zvyšky využívali ako palivo. Duté stopky dobre plávali na vode, a tak ich Egypťania pozväzovali dokopy a vyrábali z nich aj prvé člny.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Sprievodca mladého génia: Staroveký Egypt***.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.